

1959 İSLAHIYE BÖLGESİ ARAŞTIRMALARI: YESEMİK
ÇALIŞMALARI VE TİLMEN HÜYÜK SONDAJ

Prof. Dr. U. Bahadır **ALKİM**

.İslahiye dolaylannda 1955, 1957 ve 1958 yıllarında Türk Tarih Kurumu adına yapılmış olan araştırmalara 1959 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğünün de işiraki ile devam edilmiş ve Doçent Dr. U. Bahadır Alkım'ın başkanlığı altında Mühendis-Topoğraf Ferit Koper, Arkeolog Handan Alkım, Arkeolog Refik Duru, Foto Uzman Arkeolog Aziz Albek ve desinatör yardımcısı İsmet Demir'den mürekkep bir heyet 7 Temmuz - 15 Eylül 1959 tarihleri arasında adı geçen bölgede çalışmaları tamamlanmıştır.

I. Yesemek'deki sondaj ve incelemeler:

1 - Gaziantep İlinin İslahiye İlçesinin 22 km. kadar güney-doğusunda kışın Yesemek Taşocağında ve Heykel Ateşyosinde (Res. 1-2), - büyük bir kısmı M. Ö. II. binyılına, bir kısmı da M. ö. I. binyılına ait - yeni kabartma ve heykel tasarımları, yapılan sondajlarla meydana çıkarılmıştır. Yeni bulunulanlar arasında bir araba sahnesi, iki kanatlı arslan, vücudu insan başı ise ayı olan bir "kansıık mahluk", cepheden tasvir edilmiş ibli Dağ Tanrısı kabartması (Res. 4) biferü:ıssa zrkre değer. Çivi yazısı Hititçesinde *LÜhartagga-sure* tinde kaydına rastlanılan ve vücudu insan, başı ayı olan bu "kansıık yaratığın" plastik eser halinde Yesemek'de işlenmiş olmasını atelyemizin önemini ayrıca göstermektedir.

2 - Ağırlıkları 2-12 ton arasında değişen ve büyük bir kısmı sondaj suretiyle meydana çıkarılan heykel tasarımlarından 2.7'inci ceskaskal yardımı ile dikilmiş (Res. 3), bu suretle burrların müstaklık ışık şartları altında etüdlerinin kolaylaştırılması sağ-

lanmış ve nakilleri için de Hk adını atılmıştır.

3 - Yesemek Taşocağında muhtelif işçilik safhalarından geçtikten sonra hazırlanmış olan heykel tasarımlarının tekniği ve tipolojik etüdü yapılmış ve 6 tip kapı arslanı, 4 tip sfenks, 3 tip Dağ Tanrısı kabartması (Res. 5-7), 2 tip heykel tesbit edilmiş ve tasarımların desenleri mahallinde çizilmiştir. Bunlar arasında Dağ Tanrısı kabartmalarının 23 ortostat üzerinde işlenmiş ibşer mükerrer kabartmalar halinde ve M. ö. II. binyıl Hitit sanatı üslubunda tasvir edilmiş oymaları hem bu Amanus bölgesindeki Dağ Tanrısı kültürünün o devirde çok revaçta olduğunu ve hem atelyemize, Yesemek dolaylarında ki iskan yerleri tarafından verilen siparişlerin geniş mikyasta karışandığını göstermekte ve aynı zamanda Dağ Tanrısının İmparatorluk devrinde Hitit panteonuna nasıl geçmiş olduğuna dair intikal misalleri teşkil etmektedir.

Tamamlayıcı sondajlar, büyük bazalt kıyalarından blokların nasıl çıkarıldığına, ne gibi usullerle çeşitli tasarımları meydana getirdiğine (Res. 8-9), ve bu tasarımların hangi işçilik safhalarından geçerek skulptür haline geldiğine dair aydınlatıcı bilgi vermiş ve böylece M. Ö. II. ve I. binyılın ön Asya heykeltıraşlık sanatında şimdiki kadar meçhul kalmış teknik hususlar için bir katkı sağlanmıştır.

II. İslahiye bölgesindeki araştırmalar: İslahiye bölgesinin topografik araştırmalarına 1959 yılında da devam edilmiş ve İslahiye Höyüklerinde arkeoloji literatüründe bu güne kadar tanımayan 20 Höyük tesbit edilmiş, bu suretle Salkıçgözü, Zincirli, İslahiye, Altıntop ve Hassa Oymacılıklarının sistematik incelen-

mesi hıamıanmış ve böylece BraiJv,rood- !stikşafının kuzey sınırını teşkil eden Kırıkhan ile Hacıbebekli ara.smdaki arazi şeridinin is'kan tarihini aydınlatan toprak- üstü malzemesi sağlanmıştır. 1.958 yazında bulunanlarla birli,]e sayıları 50'yi geçen Hykle,rden bir ka1, çanak-çömlek ka- Jıntıla.rma göre M. . III. bin, bazıs,ı M. . II. bin, büyük bir kısmı ise M. . I. binyılı iskanını göstermektedir. Hyklerin, esas fbariyle, kuzey-batı Mezopotamy...ı, ve Suriye'yi güney-doğu Anadolu'ya bağıyan ve bu gün dahi kuEan:m yollar üzerinde sıralanması, tarihi coğrafya tetkikleri için de ayrıca nemHdir.

Tesbit etmiş olduğumuz Hykler ara&ında Hassa ilçesinin 3 km. kadar g- ney-doğusunda bulunan Yukarı Kırakakı- lı ve onun da takriben 1,5 km. güneyinde kain Aşağı Karakakılı Hyklerini bilhas- sa zikretmek is,teriz. M. . I. binyılına ait olduğu anlaşılıan ve bu gün d.lhi bazı ke- simlerinde 0.50 1.00 m. bir yükseklik gs- teren ,sur kalıntarı Aşağı ve Yukarı Kara- fak Hyklerini çevrelemektedir, ayrı- ca sur dahilinde yapı bakiyesi de mevcut- tur; bu iki Hyg, bölgemize raci M. . IX.-VII. yzyı,l Assnr metinlerinde rast- ladığımız yer adlarından iki önemli ms- tahkem şehir olduğunu tahmin etmekteyiz. Heyetimiz, ileride, - bölge arnşbrmasını tamamlıyabilmek için - bu KarMalnlı Hyfolerinde de sondaj veya ,kazı yapmayı programına almış bulunmaktadır.

III. Tilmen Hyk Sondajı:

İs:lahiye'nin 10 km. kadar doğusunda kain olup 1958 yılı yazında tesbit ettiği- miz Tilmen (diğer adı: Tilman) Hygn • de, - mstakbea bir kazının geniş çaptaki çalışmalarına bir h.lırlık teşkil etmek üzere - i.lk defa olarak bir sondaj:l başh- dık. Sonuçlarımızı birkaç maddede zetli- ye }im:

1 - Tilmen Hygnn (Res. 10) to- poğrafik planı alındı ve top•rakst istik- ř•afı yapıldı.

2 - İslahiye Ovasının seviyesine nı- zaran 22 m. yükseklikte olan Tümen H- yg tabii ve yassı bir baz:::[,t kaynığının

zerinde teşekkül etmiş olup bir dış ve bir i suru ihtiva etmektedir; sfi.r kalmıtları yer yer 2 m. ,kadar yksekHk göstermekte ve hars,ız cesim taşlarla irlm} bulun- maktadır. Dtş s(kun, biri :kuzeY'de diğerı de doğuda olmak üzere iki monmentaJ gi- riş binası mevcuttur; bunlardıa,n doğuda olaimnı (Res. 11) bu mevsim tamamen a- tık, ve bu dış :kapının dış yönüne düşük bir surette geçen sene bulduğumuz baz.alt ka- pı-arsfanı parçasını ceraska,lı yardımı M doğrullittuk; kapı binasının planı, bilh:assa içi srla irtibatını bir geçit-ısılrı ile yap- ması bakımından M. . II. ve kısmen I. binyılı Filistin şehirlerLnin (mesela Megid- do ve Tell ed-Dweir) k-ale kapılarının planına çok benzemesi mimarlık tarihi ba- kımmdan dikkat çekicidir. İleride, araştır- m::larımız geHışke bu konuyu teforratı il:e ele alacağız.

Zincirli ve İslahiye Ovalarının uzun müddet ba,taklık afnda kaşı, Tilmen Hygn gizlemiş Ye son zıamainlarda ba- taklığın kurutulması, bu mühim yerln ta- rafımızca. Hık defa olarak görülerek değer- lendirilmesine amil olmuştur.

3 - Toprakst incelenemelerini bitir- diMen .sonra, Tilmen Hygnn gerçek anlamda ve geniş çapta bir kazıya layık olup olmadığını anlama:k .amaciyle bir son- daja girişmeği uygun buldrnk ve bu dene- me kazımızı Hi.iygn zirvesindeki müsait bir yerinde yaptık 10 x 10 m. boyutunda.ki sonıdajda henüz, Hyk zirvesinden itiba- ren, 5.60 m. derinliğe inmemize ve bittabi bakır kayaya daha rastlamamamıza rağ- men dört kültür katı tesbit etmiş bulun- maktayız. şY:le ki:

I. Kat - I a ve I b olmak itzere - iki s:s..fhalı bir Demir ağı kültürünü temsil etmekte::lır; bu katta bo mikta,rda bu devri karakterize eden keramk pa,aları (M. . takr. IX. ve VIII. yüzyıl) meydana çıkar- dık. I a duvarlarının temel .kalıntıları, I b duvarlarının temeUerinin üzerine doğru- dan doğruya oturmaktadır. I b'de yuvarlak planlı kaba taştan örülmüş 6 silo bulduk.

I b'den sonra bir yangın tabakası gelmekte ve onun altında II. 'katı duvar

ka[ıntıları bulunmaktadır. I b ,katı si,loları- nın temel,leri II. katı delip bu katın bitimi- ne kadar inmektedir. II. katta, M. Ö. II. bin yılı keramiğini karakterize eden çia- niak-çömlek ve bir hayvan figürünü bulun- du.

II. katın altında, II. kattan yine bir yangın tabakası ile ayrılan III. katı tesbit ettü; bu katın s:rdık-mezar, tipinde i•Id çocuk mezarı meydana çıkarıldı; döi- tgen planlı bu mezarlar, herbir yüzeyinde birer olmak üzere 6 bazalt levhasının bir araya getirilmesiyle teşekkül!, etmektedir. Mezar- ların her ikisinin içinden bir m;ktar beyaz taı boncuk görülmesi, bım:arın kız çocuk- b.rm3. ait olmaılan ihtimali-ni ,kuv;etlen- dirmektedir. III. kafan çana,k-çömlek kalın- tıları M. Ö. III. bin yılı keramiğini andır- makta olup bazı bakımlardan Filistin'in Eski Bronz Çağı keramiğine benzemekte- dir. Bu katta tam olarak yuv3.rı: lak dipli, parlak ·kırmızı renkte iki kase bulundu.

iii. kat:m a:Jıtmda **IV.** kat gıelmektedir.

IV. ka,t bilhassa çanak çömlek bakımından enteresıandır. Parçaların çoğu boyalı olup bir taraftan Obeid, bir taraftan da MersJn

(Yümüktepe) keramiğine benzemekte ve ayrıca özel örnekler de vermektedir. Bu benzerlik, Tilmen Hüyüğün Mezopotamya ile Anadolu arasındaki yol üzerinde bulunmasının ve dolayısıyla Zincirli, İslahiye ve Döğüş'ün coğrafi önemine kültürel önem ilave etmektedir. IV. kıatta bol miktarda sileks aletler de meydana çıktı. Yukarıda da belirtildiği üzere henüz ana topografinin inilmemiş olmasına rağmen kalıktolitik devir buluntularının 4,75 m. den itibaren başlamış olması, Tilmen Hüyüğün müstakbel kazılar için vaatkar bir mevki halinde bulunduğunu göstermektedir. Bu duruma göre, daha derin tabakalara inildiği takdirde kalıktolitik devirden de eski kültür tabakalarına Tilmen'de rastlanacağını ve bu suretle Anadolu ile Mezopotamya ve Suriye arasında bir köprü noktası teşkil eden bu Hüyükte Anadolu'nun prehistör arkeolojisi için henüz meçhul noktaların aydınlanacağını kuvvetle tahmin ettiğimizi buradan açıklar ve Heyetimize yapmış olduğu değerli yardımlardan dolayı

Es:ü Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğüne derin teşekkürlerimizi tekrarlarız.